
NARRATIVE STRUCTURES AND SOCIAL CONSTRAINTS IN THE NOVELS OF LIVIU REBREANU

Iulia Maria GIUREA

Lecturer PhD., Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu

Abstract: *This paper analyzes the construction of male characters in Liviu Rebreanu’s realist prose, focusing on the influence of the social environment on individual identity and destiny. Influenced by French naturalism and objective realism, Rebreanu employs an impersonal narrative style and emphasizes psychological and social determinism. Through characters such as Ion and Apostol Bologa, the study highlights how social hierarchies, collective pressures, and historical contexts shape behavior and generate internal and external conflicts. The analysis also considers key narrative techniques, including introspection and detailed realism, which enhance the psychological depth of the characters. Ultimately, Rebreanu’s works present individuals not as heroes, but as subjects constrained by rigid social structures, revealing a critical perspective on early 20th-century Romanian society and the complex relationship between individual consciousness and social reality.*

Keywords: *social determinism; realist prose; character construction*

**Contact details
of the
author(s):** Email: giurea.iuliamaria@gmail.com

Opera lui Liviu Rebreanu, considerată una dintre cele mai importante expresii ale realismului românesc, se dezvoltă într-un cadru literar favorabil, marcat de afirmarea prozei de analiză psihologică și socială în perioada interbelică. Realismul promovat de autor își are originile în tradiția europeană a secolului al XIX-lea, însă este adaptat la realitățile românești, oferind o perspectivă originală asupra raportului dintre individ și societate și asupra condiției umane. La începutul secolului XX, literatura română se racorda la modelele culturale europene, în special la cele franceze. Liviu Rebreanu reprezintă un exemplu elocvent de scriitor care a reușit să asimileze și să reinterpreteze influențele realismului și naturalismului într-o manieră proprie. Criticul Nicolae Manolescu remarcă faptul că, „prin Rebreanu, romanul românesc face trecerea de la moralismul idilic al epocii pașoptiste la un realism dur și necruțător, în care individul este Analiza faro menajamente”. (Manolescu, 1981, p.176).

Rebreanu se află, în mod evident, sub influența naturalismului francez, mai ales a lui Émile Zola, care considera că scriitorul trebuie să fie un „anatomist al sufletului”, preocupat de relația dintre cauze și efecte în comportamentul uman. Această viziune se regăsește în felul în care Rebreanu își construiește personajele, pornind de la determinări sociale, biologice și psihologice clar conturate. Din această perspectivă poate fi privit și personajul Ion care întruchipează o obsesie profundă pentru pământ, devenind treptat expresia unui destin social colectiv.

Într-un articol apărut în revista *Viața Românească*, Mihail Ralea remarcă faptul că „Rebreanu este primul scriitor român care abordează omul nu ca un simbol sau o întruchipare a unei idei, ci ca o ființă influențată social, biologic și istoric. La el, omul nu mai este un personaj de basm sau un erou romantic, ci o entitate vie, plină de contradicții, aflată într-un conflict constant cu sine și cu lumea înconjurătoare”. (Ralea, 1967, p.219).

Pe lângă influența naturalismului, Rebreanu se raportează și la modelul romanului realist obiectiv, de inspirație flaubertiană. În *Istoria literaturii române contemporane*, criticul Eugen Lovinescu îl consideră „primul romancier modern în sens occidental”, întrucât acesta abandonează complet stilul subiectiv și moralizator, introducând în literatura română „naratorul impersonal, rece, aproape științific”. Această trăsătură este fundamentală pentru înțelegerea creației sale: naratorul nu intervine și nu emite judecăți, lăsând personajele să se definească prin propriile acțiuni și replici.

În același timp, influențele literaturii ruse, mai ales ale lui Dostoievski și Tolstoi, se reflectă în profunzimea analizei psihologice și în explorarea dilemelor morale, aspecte evidente în romanul *Pădurea spânzuraților*. Apostol Bologa apare ca un personaj marcat de o permanentă frământare interioară, prins între datoria militară și conștiința națională. Dimensiunea dostoievskiană se manifestă nu doar prin intensitatea conflictului moral, ci și prin tehnica introspecției, care dezvăluie treptat degradarea psihică a personajului. Rebreanu a reflectat în repetate rânduri asupra rolului literaturii și asupra propriei concepții despre roman. În prefața romanului *Ion*, el afirmă limpede: „Pentru mine, romanul trebuie să fie viață, viață adevărată, în toată realitatea ei” (Rebreanu, 1971, p. XI). Aceeași idee apare și în conferințele susținute în calitate de președinte al Societății Scriitorilor Români, unde evidențiază rolul autorului ca „observator atent al sufletului omenesc și al societății în care acesta trăiește” (Rebreanu, 1985, p. 48).

O caracteristică fundamentală a prozei lui Liviu Rebreanu constă în utilizarea unui ansamblu variat de tehnici narative și stilistice prin care autorul reușește să contureze personaje masculine autentice, complexe și memorabile. Procedee precum obiectivitatea narativă, focalizarea internă, introspecția, simbolismul și detaliul realist nu reprezintă doar simple mijloace artistice, ci devin instrumente esențiale pentru investigarea psihologică și socială a individului.

În general, Rebreanu adoptă o perspectivă omniscientă, dar lipsită de intervenții. Naratorul său se remarcă prin impersonalitate, răceală și distanță, ceea ce conferă operei o notă de obiectivitate aproape științifică. Această particularitate a fost remarcată de Eugen Lovinescu, care afirma că „Rebreanu introduce în literatura română romanul obiectiv, de tip flaubertian, fără implicarea sentimentală a autorului” (Lovinescu, 1981, p. 317). În acest fel, scriitorul se retrage deliberat din discurs, lăsând personajele să se definească prin acțiuni, reacții și monologuri interioare. Această tehnică este vizibilă încă din romanul *Ion*, unde autorul evită să formuleze judecăți morale asupra protagonistului. Ion Pop al Glanetașului este dominat de dorința puternică de a dobândi pământ, dorință care capătă treptat un caracter obsesiv și îl împinge spre manipulare, violență și, în final, autodistrugere. Obiectivitatea narativă este susținută de stilul sobru și de absența patetismului, ilustrată sugestiv prin observația: „Se uită la pământ cu o sete mută, de parcă ar fi vrut să-l înghită cu privirea” (Rebreanu, 1971, p.143).

Introspecția constituie una dintre trăsăturile definitorii ale operei lui Rebreanu, fiind valorificată mai ales în construirea personajelor confruntate cu dileme morale sau existențiale. În romanul *Pădurea spânzuraților*, Apostol Bologa traversează un intens proces de frământare interioară,

care conduce la o transformare profundă. Prin monologuri interioare, întrebări retorice și tehnica fluxului conștiinței, cititorul pătrunde în universul său lăuntric. Astfel, se evidențiază zbuciumul personajului în reflecții precum: „Dar pentru ce trebuie să mor? Pentru ce? Pentru cine? Cine va înțelege ceea ce am simțit?” (Rebreanu, 1970, p.211).

De asemenea, un alt procedeu stilistic important este utilizarea detaliului realist. Rebreanu își plasează personajele într-un cadru social și geografic descris cu mare precizie, în care fiecare element contribuie la conturarea atmosferei și la reflectarea stărilor interioare. În romanul *Ion*, spații precum satul Pripas, câmpurile sau locuințele Anei și ale lui Vasile Baciuc depășesc rolul de simple decoruri, devenind repere simbolice ce exprimă tensiuni sociale și psihologice.

Toate aceste procedee narative și stilistice se reunesc într-o construcție artistică bine încheiată, oferind cititorului o imagine clară, coerentă și verosimilă a personajelor din proza lui Rebreanu. Ele nu sunt utilizate rigid, ci sunt adaptate în funcție de particularitățile fiecărei scrieri, de tipul de conflict și de evoluția interioară a personajelor. Astfel, Rebreanu nu creează doar personaje memorabile, ci și tipologii umane autentice, reprezentative pentru epoca sa. Prin rigoarea construcției narative, profunzimea analizei psihologice și echilibrul stilistic, el se impune ca unul dintre cei mai importanți prozatori români, iar creația sa continuă să impresioneze prin complexitate și actualitate.

În proza realistă a lui Liviu Rebreanu, mediul social depășește rolul de simplu decor, devenind un factor decisiv în formarea identității și a destinului personajelor. Scriitorul își plasează eroii în contexte sociale bine definite, marcate de inegalități, ierarhii stricte și presiuni colective, care le modelează comportamentele, declanșează conflicte și, adesea, determină evoluții tragice. Personajele masculine centrale — Ion sau Apostol Bologa — sunt construite ca o îmbinare între particularitățile lor psihologice și influențele exercitate de mediul în care trăiesc.

Ion Pop al Glanetașului, protagonistul romanului *Ion*, ilustrează tipul individului care încearcă să-și depășească condiția socială apelând la mijloace impuse de mediul în care trăiește. Satul Pripas este structurat pe o ierarhie rigidă, în care statutul social depinde în mod direct de posesia pământului. În această lume arhaică, proprietatea funciară echivalează cu respectul, demnitatea și afirmarea masculinității. Provenind dintr-o familie modestă, Ion nu poate accede la aceste valori decât prin dobândirea pământului. Aspirația sa depășește dimensiunea materială, exprimând dorința unei clase marginalizate de a-și afirma locul într-un sistem inflexibil. În acest sens, George Călinescu remarcă: „Ion nu este un simplu arivist, ci un reprezentant al clasei de jos care, lipsită de resurse, caută să progreseze prin orice mijloc” (Călinescu, 1941, p. 533).

Pământul capătă valoarea unui simbol al reușitei sociale și al autorității, iar lupta pentru obținerea lui dobândește accente tragice. Ion o seduce și o ia de soție pe Ana nu din iubire, ci din interes pentru zestrea acesteia, fapt ce evidențiază influența decisivă a mediului asupra individului. Valorile satului îl determină să-și sacrifice umanitatea pentru a se integra într-un sistem în care bunăstarea materială este echivalentă cu statutul social. În acest mod, Rebreanu construiește o lume în care moralitatea personală este subordonată conformismului impus de colectivitate.

În romanul *Pădurea spânzuraților*, Apostol Bologa se confruntă cu o altă formă de constrângere socială, una de natură militară și ideologică. Intelectual român bine educat, el aderă inițial la valorile imperiale, convins că participă la o cauză justă. Însă, pe măsură ce experiențele de pe front îi dezvăluie absurditatea ordinelor și realitatea crudă a războiului, Bologa traversează o profundă criză de conștiință, care îl va conduce, în final, la un gest de sacrificiu. Presiunea mediului militar, suprapusă peste tensiunile identitare, îl transformă într-un simbol al fidelității față de valorile etice și naționale. Eugen Simion remarcă faptul că „în cazul lui Bologa, conflictul nu este doar unul interior, ci reflectă și o presiune socială care îl obligă să trăiască împotriva propriei conștiințe” (Simion, 1974, p.287). Mediul austro-ungar, caracterizat prin disciplină rigidă și supunere absolută, îl reduce pe Bologa la statutul de simplu executant. Cu toate acestea, întâlnirea cu ofițerul român condamnat la moarte

declanșează o reevaluare profundă a valorilor sale. Astfel, cadrul social devine factorul declanșator al unei transformări psihologice și morale decisive.

Mediul social funcționează atât ca factor de formare, cât și ca o forță adversă puternică. Personajele lui Rebreanu nu sunt eroi romantici confrunțați cu un destin individual, ci oameni supuși unor legi sociale stricte, care le modelează comportamentul și le limitează opțiunile. Nicolae Manolescu afirmă, în *Arca lui Noe*, că „romanul rebrenian este, în esență, o cronică a confruntării dintre individ și destinul său social” (Manolescu, 1981, p.176). Fie că este vorba despre lupta pentru pământ, criza identitară provocată de război sau revolta țărănească, proza lui Rebreanu analizează lucid relația dintre individ și mediul în care acesta există.

În plus, autorul nu idealizează nici societatea, nici personajele. Protagonistii săi masculini nu sunt eroi, ci mai degrabă victime ale unor structuri sociale rigide. Destinele lor tragice — moartea lui Ion sau spânzurarea lui Bologa — subliniază imposibilitatea eliberării de aceste constrângeri. Din această perspectivă, opera lui Rebreanu sugerează existența unei forme de fatalitate socială.

Prin modul în care construiește relația dintre personajele masculine și contextul social, Liviu Rebreanu oferă o imagine profund realistă și critică a societății românești din prima jumătate a secolului al XX-lea. El surprinde nu doar drama individului, ci și complexitatea vieții colective, evidențiind legătura strânsă dintre destinele personale și realitatea socială și istorică.

REFERENCES

- Călinescu, G. (1941). *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Editura Fundațiilor Regale.
- Lovinescu, E. (1981). *Istoria literaturii române contemporane* (Vol. 2). Editura Minerva.
- Manolescu, N. (1981). *Arca lui Noe: Eseu despre romanul românesc* (Vol. 1). Editura Minerva.
- Ralea, M. (1967). *Probleme de literatură și artă*. Editura pentru Literatură.
- Rebreanu, L. (1970). *Pădurea spânzuraților*. Editura Minerva.
- Rebreanu, L. (1971). *Ion*. Editura Minerva.
- Rebreanu, L. (1985). Conferințe literare. În *Scrieri* (Vol. 6). Editura Minerva.
- Simion, E. (1974). *Scriitori români de azi* (Vol. 1). Editura Cartea Românească.